

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀԱՅՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայր մեր որ յերկինս ես»
(ԱՍՏ. Զ. 9):

Յիսուս երկու նոր պատգամներ աշխարհ բերաւ: Իր բոլոր վարդապետութիւնները հիմնուած են այս երկու պատգամներուն վրայ: Երբ կ'ըսենք թէ Յիսուս նոր պատգամ բերաւ աշխարհ, նորութիւնը կը գործածուէր յարաբերական իմաստով միայն: Որովհետեւ բացարձակ իմաստով նորութիւն չկայ աշխարհի վրայ: Հրէից մեծ գիտունը, ասկէ՝ երեք հազար տարիներ առաջ, աշխարհի մէջ բացարձակ նորութեան մը հանդիպած չլլալուն համար կ'ըսէ. «Եւ ոչ է ամենայն առժամայն ընդ արեգակամբ, զի զոր խօսիցի ոք (եւ ասիցէ, ահաւասիկ այս նոր է» (Ժող. Ա. 10):

Քրիստոսն մը երկու տարբեր բաղադրութիւններ իրար խառնելով՝ նոր, ուրիշ բաղադրութիւն մը յառաջ կը բերէ անոնցմէ: Ասիկա նորութիւն մըն է, բայց ոչ թէ իրականապէս՝ այլ երեւութապէս: Նոյնպէս երբ զաղափար մը նոր կը կոչենք, ըսել չենք ուզիր թէ ատրկա բացարձակապէս նոր է, այլ նոր է անոր համար որ նոր իմաստով ու ըմբռնութեամբ զայն կը ներկայացնենք: Զոր օրինակ, երբ Յիսուս ըսաւ թէ «պատուիրան իմ տամ ձեզ» զի սիրելիք զմիմեանս, որպէս սիրելի ես զձեզ. զի և զուք սիրենք իւրեւր իմեանս (Յովհ. Ժ. 34), ասիկա նոր էր յարաբերական ըմբռնութեամբ և ոչ թէ բառին բացարձակ իմաստով: Քանզի Հին Ուխտի մէջ գրուած է. «սիրեցեալ զընկերքս իւրեւր զանձն քո»: Ուստի ասին մարդ պէտք էր որ սիրեր իր ընկերը:

Բայց հարց է թէ ո՞ր է մեր ընկերը: Հրեաներ հին ատեն ընկեր կամ զբայի ըսելով կը հասկնային միայն իրենց ազգակիցները, Խորայէլի զաւակները, հետեալաբար մէկ կողմէն իրենց ազգակիցները սիրելով հանդերձ միւս կողմէն կ'ատէին իրենց կրօնքին չպատկանող ցեղերն ու թշնամիները: Իսկ Յիսուսի ըմբռնութեամբ, ընկեր բառը աւելի լայն իմաստ մը ունի. բոլոր

մարդերը իւրաւուն ընկերներ են. պէտք չէ մէկը սիրել և միւսը ատել, այլ՝ սիրել աւելնքը. մեր թշնամիները նոյնիսկ: Յիսուս ասիկա ոչ միայն կ'աւուցանէր,՝ այլև կը գործադրէր իր առօրեայ կեանքին մէջ:

Ահա այս իսկ պատճառաւ, Քրիստոս այս ուզողութեամբ իր տուած պատգամը նոր պատուէր կը նկատէ: Որովհետեւ նոր իմաստով զայն կը ներկայացնէ: «Սիրեցեք զիրար» կ'ըսէ, «ինչպէս ես ձեզ սիրեցի»: Մեր զբային կամ ընկերը Աստուծոյ սիրածին պէս սիրել՝ նոր ցեսակեք մըն էր, նոր պատուէր մը:

Յիսուսի աշխարհ բերած նոր պատգամներէն մին էր Աստուծոյ հայրութիւնը, իսկ միւսը՝ Աստուծոյ քաղաքացիութիւնը: Աստուծոյ սակայն հրեաներու համար օտար գաղափարներ էին: Հին Ուխտի հեղինակներն մարգարէներ գիտէին զանոնք, սա տարբերութեամբ միայն որ անոնք այս երկու գաղափարները կը բացատրէին հին իմաստով, մինչ Յիսուս, անոնց մէջ նոր իմաստ մը գնելով, կը ներկայացնէր զանոնք բուրովին նոր մեթոտով մը: Հրէից առաքիւններ իրենց ուսուցումները աւանդական ձեւով կը ներկայացնէին, իսկ Յիսուս նոր մեթոտով կը սորվեցնէր, գիտելով զանոնք իր հոգեւոր կեանքի փորձառութեան լոյսովը:

Ա. — Աստուծոյ հայրութեան ըմբռնութեամբ
Հին Ուխտի մէջ: — Աստուծոյ ինքզինքը աստիճանաբար յայտնեց մարդոց: Մարդիկ դարբնու ընկացելն այնքան կրցան հասկնալ զԱստուծո՞՛ որքան իրենց իմացական ու կրօնական զարգացումը կը թոյլատրէր: Հետեալաբար տարբեր ժամանակներու մէջ մարդիկ տարբեր կերպերով ըմբռնեցին Աստուծոյ օտարողելիները և Անոր մարդկային ցեղի հետ ունեցած յարաբերութիւնները, իրենց կրօնական կեանքի փորձառութեան լոյսովը գիտելով զանոնք:

Հրեաներ հին ատեն զԱստուծո՞՛ կը նկատէին իրենց պէս մէկը՝ որ կը բարկանար, կ'ատէր, կը տրամէր, կը զզջար, եւ այլն: Ծննդոց գրքի հեղինակին համար կարծեա՞ Աստուծո՞՛ պարտիպան մըն էր, որ առաււոտեան զով օղին կը պատէր պարտէղին մէջ (Ծննդ. Գ. 8), Հրեաները ապա երբ քիչ մը զարգացան, նկատեցին, զի նրա իրենց ազգային Աստուծո՞՛ որ կը պատե-

բազմեր իրենց հետ և իրենց համար: Իս-
րայելացիք բազմաստուածեան չէին. թէն
կ'ընդունէին մէկէ աւելի աստուածներու
գոյութիւնը, բայց Յնովան էր իրենց իրա-
կան Աստուածը. միւսները կեղծ ու սուտ
էին իրենց համար: Հրէից կրօնը այս իմաս-
տով միաստուածեան էր: Եղիա մարգարէ
օր մը ժողովուրդին այսպէս ըսաւ. «Դուք
մինչև և՛ բրկու մտքի վրայ կը կազաք.
եթէ Յնովա Աստուած է, անոր հտեէն գա-
ցէք. իոկ եթէ Բահաղ է՝ անոր հտեէն գա-
ցէք» (Գ. Թագ. ԺԶ. 21):

Հին Ուխտի մարդոց ըմբռնումով, Աս-
տուած թագաւոր մըն էր և մարդիկ Անոր
հպատակները. Աստուած արարիչ մըն էր և
մարդիկ Անոր արարածները: Մարգարէնե-
րուն Աստուածը քաւելի հոգեւոր և աւելի
բարձր յատկութիւններով օժտուած էր:
Մարգարէները զԱստուած կը համարէին իբրեւ
հոգի, և ոչ թէ մարդու կերպարանքով
չըլող էակ մը: Աստուած կրնար յայտնուիլ
երբեմն մարգարէներուն, բայց հասարակ
մարդիկ չէին կրնար որեւէ կերպով Անոր
շնորհաց աթոռին մօտենալ:

Հրեաներ թէն Աստուծոյ հայրութեան
գաղափարին տեղեակ էին, մարգարէներու
օրով մանաւանդ, ինչպէս Յսայի. կ'ըսէ.
«Տէր, հայր մեք», կամ ինչպէս Ներմիայի
գրքին մէջ Աստուած կ'ըսէ. «Ձի եղէ Իս-
րայէլի հայր, և Եփրայ անդրանիկ իմ էն
(Երեմ. ԼԱ. 9), բայց այս գաղափարը
լոկ անուանական էր իրենց համար: Հրեա-
ներու համար Աստուած հայր էր իբրեւ
իրենց ցեղին պահապանն ու պաշտպանը
(Երեմ. ԼԱ. 9, Մլք. Ա. 6, Բ. 10): Այս
իմաստով, Աբրահամ ալ հայր կը կոչուէր
շատ մը ազգերու համար (Ծննդ. ԺԷ. 4,
Հռովմ. Դ. 17-18):

Այս ընդհանուր իմաստով, Աստուծոյ
հայրութեան գաղափարը հեթանոս կրօնք-
ներու մէջ ալ կար: Զոր օրինակ, յուներու
Զևս (Zeus) աստուածը հայր էր բոլոր մար-
դոց, և կը պաշտուէր հին ատեն յուներու
կողմէ իբրեւ հայր աստուածներու և արա-
րածներու: Հռովմէացիներ Զևսին ծիրի-
թըր անունը կու տային և իրենց ալ գայն
կը նկատէին իբրեւ աստուածներու զլիա-
ւորը: Զևս մեր հեթանոս նախահայրերուն
ալ ծանօթ էր Ուրմիդդ կամ Արամազդ պ-

նունով, և էր, Հայաստան աշխարհի մեծա-
գոյն աստուածը, արարիչ երկնի և երկրի
և հայր բոլոր արարածներու: Արամազդ
հայրն էր նաև Անահիտ աստուածուհիին,
Միհրին ու Նանէին՝ որոնք ծնած էին ա-
ռանց Տօր:

Այս հասկացողութեամբ, Աստուծոյ հայ-
րութիւնը որեւէ կենսական առնչութիւն
չունի անհատ հաւատացեալներու առօրեայ
կեանքին հետ: Հեթանոս աշխարհի համար
Աստուած հայր է իբրեւ աստուածներու մե-
ծագոյնը լոկ և ոչ ուրիշ բան: Նոյնպէս
Աստուած հայր է հրեաներուն համար իբրեւ
ցեղին հաւաքական հայրը լոկ, առանց սա-
կայն շփում ունենալու անհատ հրեաներու
կեանքին հետ: Այս էր անհաւասրկ Յիսուսի
ժամանակ Աստուծոյ հայրութեան մասին
հին կրօններու, ինչպէս նաև Մովսիսական
կրօնի ըմբռնումը:

Բ. — Աստուծոյ հայրութեան մասին Յի-
սուսի տեսակէք: — Յիսուսի և հրէից միջև
Աստուծոյ հայրութեան նկատմամբ եղած
տարբերութիւնը ոչ թէ աստիճանի՝ այլ
տեսակի տարբերութիւն էր: Հեթանոսին
համար Աստուած կարողագոյն էակ մըն էր
և հրեային համար՝ իր ազգին խնամակալը,
բայց Յիսուսի համար հայր մը ոչ միայն
հրէից՝ այլ մարդը մարդկութեան. ոչ թէ
ցեղերու՝ այլ անհատներու: Ըստ Յիսուսի,
ամէն անհատ Աստուծոյ զաւակն է և Աս-
տուած ամէն մէկ անհատի հայրը: Ամէն
անհատ իրաւունք ունէր զԱստուած հայր
կոչելու և նոյնիսկ Անոր հետ շփում ունե-
նալու և Անոր փառաց ու շնորհաց գահին
մօտենալու, առանց հրեական կրօնի ման-
ուսականացած ձեւակերպութիւններուն:

Այս իմաստով, Աստուծոյ հայրութեան
գաղափարը ոչ միայն հեթանոս ցեղերու՝
այլև հրեայ ազգին համար նորութիւն մըն
էր: Ահա թէ ինչու Յիսուս, իբրեւ կրօնի
հիմնադիր, կրօնից պատմութեան մէջ նոր
գարազուի մը բացաւ, այս ըմբռնումը թէ՛
իւր կեանքով և թէ՛ իր խօսքով ի լուր աշ-
խարհի պատգամելով:

Իաղապատեցէ Հին Ուխտի մէջ աղօ-
թելու ատեն գործածուած բանաձևները նոր
Ուխտի բանաձևներուն հետ և պիտի գտնէք
Աստուծոյ մասին երկու կտակարաններուն
ըմբռնումի տարբերութիւնը: Իսաիթի Սագ-

մասաց գիրքը հրէից աղօթագիրքն է, և Դաւիթ, իբրև Աստուծոյ սրտակից մէկը, ջիւղմեանդ աղօթող մըն էր: Հոն աղօթքնէնը կը սկսին այսպէս. «Մ'վ Տէր, մինչև ե՞րբ բոլորովին զիս պիտի մոռնաս» (Աղմ. ԺԿ. 1): «Տէր, ո՞վ պիտի կենայ Գու վրանիդ մէջ» (Աղմ. ԺԵ. 1): «Մ'վ Տէր, քեզի կը կանչեմ» (Աղմ. ԻԸ. 1): «Ականջ դիր, ո՞վ Իսրայիլի ճովիւը» (Աղմ. Զ. 1): Այս բաժանները ցոյց կուտան թէ Աստուած Սաղմոսերգուն համար Տէր է, և կամ Իսրայէլի հովիւը, պաշտպանն ու խնամակալը: Դաւիթ զԱստուած Հայր չի կոչէր, այլ կը նկատէ զայն Իսրայէլի հովիւը կամ հայրը:

Սողոմոն, Տաճարի նաւակատեաց հանդէսին առթիւ երբ իր ձեռքերը դէպի երկինք տարածեց և օրհնեց զԱստուած, իր աղօթքը սկսաւ հետեւել բաւերով. «Մ'վ Տէր՝ Աստուած Իսրայէլի» (Գ. Թագ. Ը. 23): Ո՞վ Հայր չըսաւ: Դանիէլ, երբ Բաբելոնի պերսեան մէջ Աստուծոյ կը խնդրէր որ Երուսաղէմը նորոգուի, իր աղօթքը սկսաւ այսպէս. «Մ'վ Տէր, մեծ և ահաբեկ Աստուած... ո՞վ Տէր, լսէ. ո՞վ Տէր, ներէ. ո՞վ Տէր, մտիկ ըրէ» և այլն (Դան. Թ. 4-20): Աստուծոյ համար Հայր բառը չգործածեց: Հրէից Մանասէ թագաւորը երբ դարձի եկաւ և ապաշխարեց, աղօթեց սա բաւերով. «Տէր ամենակալ, Աստուած Աբրահամ, Իսահակայ, Յակոբայ՝ և զաւակի նոցա արդարոց, ամենակալ Տէր, թող զմեզս իմ»: Աստուած իրեն համար ամենակալ Տէր էր միայն, և ուստի ան ալ զԱյն հայր չկոչեց:

Բայց երբ Յիսուս աղօթեց՝ ըսաւ. «Շնորհակալ եմ Գեղմէ, ո՞վ հայր, տէր երկնի և երկրի, որ այս բաները ծածուկ պահեցիր իմաստուններէն ու գիտուններէն ու աղոց յայտնեցիր: Այո՛, ո՞վ հայր, վասն զի Գու առջեգ այսպէս հաճեիր եղաւ» (Մատթ. ԺԱ. 25-26): Իր քահանայապետական աղօթքին մէջ, որ գրուած է Յովհ. ԺԷ. զլիսուն մէջ, Յիսուս վեց անգամ պատենութիւն կ'ունենայ Աստուծոյ անունը յիշելու, և ամէն անգամուն ալ զԱյն հայր կը կոչէ, տարբեր կերպերով: Զոր օրինակ՝ կ'ըսէ. հայր, ո՞վ հայր, աբդաբ հայր, սուրբ հայր, և այլն: Գեթսեմանի պարտէզին մէջ իր աղօթքը այսպէս

կը սկսի. «Մ'վ հայր, աբբա հայր, ամէն բան կարելի է Գու առջեգ»: Երբ իր աշակերանները իրմէ խնդրեցին որ իրենց աղօթք մը սորվեցնէ, Ան ըսաւ իրենց որ աղօթեն այսպէս. «Հայր մեր որ յերկինս ես...»:

Աստուծոյ մասին այս նոր տեսակետը առաջին օրէն Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ ալ տեսակէտը դարձաւ: Առաքելներու գրութիւնները լեցուն են այս ուսուցումով: Պօղոս առաքել կ'ըսէ. «Մինչք մէկ Աստուած ունինք, հայրը, ուրկէ են ամէն բաները» (Ա. Կորն. Ը. 6):

Այս ճշմարտութիւնը ուրիշ կրօններու հիմնադիրներ չկրցան զգանալ: Ո՛չ Կոմիւնիստ, ո՛չ Զրադաշտ, ո՛չ Պոլստա, և ո՛չ ալ հրեայ աստուածաբաններ ու բարեպաշտ մարդիկ, և նոյնիսկ մարդաբաններ չկրցան յայտնարել. բայց Յիսուս պատգամեց զայն իր հօր լուսնովը: Դանիէլ Յիսուսի և անոնց կրօնական փորձառութեան միջև ահաբեկ տարբերութիւն կար: Յիսուս ամբողջ մարդկային ցեղի կրօնից պատմութեան մէջ եզակի գէմք մըն էր, և այնքան մօտեցած էր Աստուծոյ՝ որ նոյնացած էր Անոր հետ. այնպէս որ ինք և իր Հայրը մէկ էին և ոչ թէ երկու: Ուստի զարմանալի չէ որ կրօններու ամբողջ պատմութեան մէջ ինքն է միայն որ կրցաւ Աստուծոյ հայրութեան զառաքելը նոր իմաստով ու ճիշդ կերպով պատգամել մարդկութեան:

Գ. — Աստուծոյ հայրութեան գաղափարին գործնական արժէքը: — Եթէ Աստուած ամենուր հայրն է, ուրիշն պէտք է ապրինք այս աշխարհի մէջ որպէս Անոր զաւակները: Զաւակ մը պէտք է որ իր հօրը պատկերը կրէ իր վրայ: Մեր հոգին ուրիշ բան չէ բայց եթէ Աստուծոյ հոգին մէկ կայծր: Աստուած միջոց իր նմանութեամբը ստեղծած է: Եթէ մենք մեր Արարչին պատկերը կը կրինք, պէտք է որ ամբիծ ու անաղարտ պահենք զայն. հակառակ պարագային չենք կրնար Անոր զաւակները նկատուիլ և իրական քրիստոնեաներ համարուիլ: Միծն Աղեքսանդր երբ օր մը գետնէ մը կ'անցնէր, իր զինուորներին մին չկրցաւ անցնիլ. կայսրը հարցունց անոր թէ ձիւն է անունդ. անունն Աղեքսանդր է և պատասխանեց զինուորը. երկուսսարդ եր-

կրակալը իրեն դարձաւ և ըսաւ. «կա՛մ անուշ գոհե՛ք և կա՛մ անցիր այս գետէն. պէտք է՛ որ իմ անունին անպատուութիւն բերես»։ Համալսարանէ շրջանաւարտ փաստաբան մը երբ գործի կը ձեռնարկէր, իր ազգականներէն փորձառու ծերունի մը սախրատը տուաւ իրեն. «Յիւրէ՛ ամէն անգամ որ դուն հօրդ գումակն ես. անոր լաւ ամուսնին արեւս մի՛ բերես»։ Ամէն քրիստոնեայ Աստուծոյ զաւակն է և պէտք է իր կեանքով փառաւորէ իր երկնաւոր Հօր անունը։ Յիսուս այսպէս ըրաւ. Աստուած միշտ փառաւորուեցաւ իր կեանքով։

Յիսուս իսկապէս Աստուծոյ տիպար ներկայացուցիչն էր երբ կ'ապրէր այս երկրագունդին վրայ։ Անոր նաողը վկասուած էր տեսներ։ Փիլիպպոս երբ օր մը ըսաւ Յիսուսին թէ «հայրը մեզի ցուցուր», Յիսուս ըսաւ անոր. «Այսքան ժամանակ ձեզի հետ եմ, և զիս չճանչցա՞ր, Փիլիպպոս. այն որ զիս տեսաւ՝ Հայրը տեսաւ, և դուն ի՞նչպէս կ'ըսես թէ Հայրը մեզի ցուցուր» (Յովհ. ԺԳ. 8-9)։ Աստուծոյ զաւակը ըլլալու առանձնաշնորհումը վայելող ամէն ճշմարիտ քրիստոնեայէ կ'ակնկալուի (Աստուծոյ նմանիւ և Անոր կենդանի պատկերը ըլլալ այս աշխարհի մէջ։ Ամէն մէկ հաւատացեալէ կը պահանջուի Յիսուսի հետքերուն վրայէն քալել և Աստուծոյ ներկայութեամբ օժտուած ապրիտկերպի մը հետեւիլ։ Նոյնպէս Եկեղեցիի ամէն մէկ անդամէն կ'ակնկալուի մաքուր կենցաղավարութիւն, անշահասիրի ծառայութիւն, խոնարհ ոգի, ուղղամտութիւն և արդարաւորով ընթացք՝ որպէսզի երկնաւոր Հայրը փառաւորուի իր կեանքով։

Եթէ Աստուած մեր երկնաւոր Հայրն է, ուրեմն մենք իրարու եղբայրներ ու քոյրեր ենք։ Այս է ահաւասիկ քրիստոնէական կրօնի տիեզերական եղբայրակցութեան վարդապետութեան հիմնաքարը։ Յիսուս աշխարհ եկաւ հիմնելու համար տիեզերական այս եղբայրակցութիւնը՝ Աստուծոյ հայրութեան գաղափարին ներքեւ։ Եթէ մարդկութիւնը պիտի ունենայ իր ոսկեղարը, խաղաղութեան ու ապահովութեան զարաշրջանը, ամէն ազգ ու ամէն անհատ պէտք է որ իր երջանկութիւնը փնտռէ իր դրացիին երջանկութեան մէջ։ Իմ երջանկ

ըլլալու գործնականի մէջ արժէք մը չի ներկայացնէր եթէ իմ դրացիս զոքարտէր. փոխադարձաբար, իմ դրացիս երջանկութիւնը չի կրնար ձիաշուն ըլլալ եթէ ես ցուրտ ու տառապանքի մէջ կը տուայտիմ։

Համագործակցութիւնը տիեզերական եղբայրակցութեան էական պայմաններէն մին է։ Այն է մէկ մարդու՝ այլ բոլոր մարդոց, ոչ թէ մէկ ազգի՝ այլ բոլոր ազգերու համիրաշխ գործակցութեամբն է որ աշխարհը գրախտավայր մը կը դառնայ։ Այս է ահա Աստուծոյ հայրութեան գաղափարին գործնական նշանակութիւնը։ Յիսուս աշխարհ եկաւ տալու համար մարդկութեան այս մեծ պատգամը։ Ձեռք կրնար քրիստոնէութիւնը լիովին հասկնալ եւ ապրիլ՝ եթէ չընդդրկենք այս պատգամը և չգործադրենք զայն մեր աօրտալ կեանքին մէջ։

Օր մը տունէ մը պիտի ներկուէր. ներկը ըսաւ. «Եթէ ես չըլլամ՝ այս տունը չի ներկուիր»։ Վրձինը ըսաւ. «Եթէ ես չըլլամ՝ անկարելի է որ տունը ներկուի»։ Սանդուխը ըսաւ. «Գուք երկուք ալ չարաչար կը սխալիք. եթէ ես չըլլամ՝ դուք բան մը չէք կրնար ընել»։ Երբ ներկաբարը լսեց այս վիճաբանութիւնը, սուրեմն ալլաւ, ինչպէտք կայ ինծի հոս կենալու, ինծի որեւէ գործ չիօղուցիք ըսաւ։ Յետոյ տունը ներկուեցաւ։ Բայց ներկը, վրձինը, սանդուխը, ինչպէս նաեւ ներկաբարը, ամէնքն ալ ունեցան իրենց բաժինը և գործը գլուխ հանուեցաւ ամէնուն գործակցութեամբը։

Մարդկային ընկերութիւնը չլիթայի մը կը նմանի։ Ամէն անհատ օղակ մըն է այս չլիթային վրայ։ Շղթային ոյժը օղակներու ոյժէն կախեալ է։ Շղթային մէկ օղակը ամէնուն և ամէնը մէկուն համար է։ Ուստի ամէն մէկ օղակ պէտք է որ իրմէ ակնկալուած լուսագոյն գործակցութիւնը բերէ չլիթային ուժեղացման համար։ Միեղունեւոր և մըջկենդան իրարու փոխադարձ աջակցութիւնը լուսագոյն օրինակներ են համագործակցութեան։

Ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ վկասուած մեր հայրը դաւանելը, եթէ ազգեր զիրար կը վտարահեղան։ Ի՞նչ օգուտ ունի մեր Աստուծոյ զաւակ կոչուիլը, եթէ ամէն օր մենք զիրար կը նախատենք։ Ի՞նչ հմայք ունի Գրիստոնէական Եկեղեցիին կողմէ

տիեզերական եղբայրակցութեան քարոզուելը, եթէ մենք՝ քրիստոնեաներս մեր գրացիի ֆլաոններէն կը ջանանք ապահովել մեր շահը: Միթէ ծաղրանք չէ՞ զԱստուած հայր կոչել, երբ մենք՝ քրիստոնեաներս իրարու հետ չ'ենք ապրիւր իրբե եղբայրներ և քոյրեր: Եթէ Աստուած մեր հայրն է, պէտք է որ Անոր անուան պատիւ բերող զաւակներ ըլլանք՝ որպէսզի արդարացնենք մեր գոյութեան իրաւունքը:

Քրիստոնէական սկզբունքներու հիման վրայ հաստատուած տիեզերական եղբայրակցութեան գաղափարը գործնականացնելու մէջ զժուարթութիւնը ո՛չ թէ Աստուծոյ՝ այլ մեր կողմէն է: Աստուած, իբրեւ հայր, պատրաստ է ամէն ատեն խնամելու մեզ, ներելու մեր մեղքերը, փրկելու մեզ չաւրին տիրապետութենէն, ինչպէս նաև պա-

հելու մեզի հետ մտերմիկ յարաբերութիւն մը՝ որ մեզի համար խնայէս մեծ առանձնաշնորհում մըն է: Ան որ երկնից թռչունները կը հոգայ, որքա՞ն աւելի պատրաստ է մեզ հոգալու զւ պահպանելու ամէն փորձանքներէ, պայմանաւ որ մենք իրեն պարտաճանաչ ու հաւատարիմ զաւակներ ըլլանք:

Երբ ամէն անհատ ապրի որպէս Աստուծոյ զաւակ, այդ անհատներէն բաղկացած համայնքներն ալ կը հետեին անոր, և որով տիեզերական եղբայրակցութեան գաղափարը կ'իրականանայ աշխարհի վրայ՝ Աստուծոյ հայրութեան գաղափարին ներքեւ: Եւ ահա՛ այն ատեն է որ մենք իրաւունք կ'ունենանք ըսելու. « Հայր մեր որ յերկինս ես »:

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ

Գ Ե Տ

Հերու այսֆան պղտոր չէիր, կամ ես պղտոր
Սրտով ե որ բու ծփանքներդ կը դիտէի.
Անոնք կարծես հեղեղներ են արիւնալի
Դառնակսկիծ իմ յուշերուս մէջ հեռաւոր:

Ամեն տարի աւելի իյոր հետքդ հետե
Թախիծով քեզ պիտի աչխերս հետեւին
Մինչեւ եզերքը՝ մեծաւոր արմաւենին՝
Ուր դեռ երեկ սրտիս աւելնը կը զգայի:

Օր մ'ալ պիտի չկարենամ ափերուդ վրայ
Նստիլ այսպէս. մրջմուր, անբոջայած
Երբալ հեռուն, ուր հորիզոնն ե կամարուած.

Եւ դուն ի զուր պիտի ըսպասես որ դեռ բանայ
Սիրքը քեզի հեք բանասեղծը մտերիմ՝
Որուն երգերն ալիքներուդ մէջ կ'արիւնին ...

ԱՐՄԵՆ ԵՐԿԱԹ